

ANCILLA VERITATIS

Kilka uwag na marginesie sześciu tomów

POWSZECHNEJ ENCYKLOPEDII FILOZOFII¹

Od zarania dziejów towarzyszy człowiekowi refleksja filozoficzna, ponieważ ona jest nieodłącznym komponentem ludzkiej natury. Za Arystotelesem możemy powiedzieć o każdym człowieku, że z natury jest filozofem, gdyż posługuje się rozumem. Jako istota myśląca człowiek pragnie poznawać i wyjaśniać otaczającą go rzeczywistość, i to w kategoriach ostatecznych. Jeśli zatem człowiek, który jest skazany na życie zbiorowe w społeczności i pragnie świadomie uczestniczyć w życiu tej społeczności, to powinien poznawać dzieje myśli filozoficznej, tj. historię rozstrzygnięć fundamentalnych problemów świata osób i rzeczy. Taką możliwość otwiera przed czytelnikiem Powszechna Encyklopedia Filozofii, która jest zwieńczeniem dorobku naukowego i dydaktycznego Lubelskiej Szkoły Filozofii Realistycznej, ukształtowanej w drugiej połowie XX wieku na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Publikacja ta wypełnia dotkliwą lukę w polskiej kulturze humanistycznej w ogóle, a filozoficznej w szczególności, przyczyniając się jednocześnie do wyprowadzenia kultury z głębokiego kryzysu, w jakim pozostaje ona od czasu Rewolucji Francuskiej. Kultura, a zatem i naród, który żyje z kultury i dla kultury, będzie taka, jaki będzie jej fundament, a jest nim filozofia. Będąc podstawowym i autonomicznym typem ludzkiego poznania, filozofia dostarcza podstawowego rozumienia rzeczywistości, a tym samym rozstrzyga o istocie kultury i sposobach jej uprawiania, ponieważ kultura jest emanatem filozofii. Ta ostatnia nie ma innego celu poza odkrywaniem prawdy o rzeczywistości i pozostawaniem na służbie prawdzie – **veritati servire** – gdyż jej celem jest **scire propter scire**, a nie przemienianie otaczającego nas świata, gdyż to należy do zadań innych dyscyplin naukowych. Taką filozofię, która jest bezinteresownym poszukiwaniem prawdy, promuje Lubelska Szkoła Filozofii.

Inicjatywę opracowania i wydania Encyklopedii podjęło Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, które jest oddziałem SocietÀ Internazionale

¹ F. Krause, *ANCILLA VERITATIS, Kilka uwag na marginesie sześciu tomów POWSZECHNEJ ENCYKLOPEDII FILOZOFII*, [w:] Universitas Gedanensis, 31 (2006), 1 (R. 18).

Tommaso d'Aquino. Towarzystwo to ma swoją siedzibę przy Katedrze Metafizyki na Wydziale Filozofii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Omawiana edycja, zaplanowana na osiem tomów, jest wydawana w cyklu rocznym od 2000 roku. Latem br. ukaże się siódmy tom. Każdy z tomów zawiera ok. 500 haseł, a średnia objętość jednego woluminu wynosi ok. 900 stron. Hasła pisze kilkaset autorów z różnych stron świata, w tym wielu z polskich ośrodków naukowych, dostarczając czytelnikom rzetelnej i kompetentnej informacji o podstawowych zagadnieniach filozoficznych, których rozumienie stanowić będzie o stanie i charakterze kultury.

Tom VI (ostatni z dotychczas wydanych) Powszechnej Encyklopedii Filozofii obfituje w wiele interesujących haseł. Jedno zasługuje na szczególne wyróżnienie w niniejszym omówieniu: Lubelska Szkoła Filozofii. Formowanie się Szkoły przypada na początek lat 50-tych XX wieku, a jej nazwa oznacza program nauczania i styl uprawiania filozofii na KUL-u. Uprawiana filozofia charakteryzuje się autonomicznością, posiadaniem własnego przedmiotu, metody i celu. Przedmiotem tej filozofii jest realnie istniejący świat, czyli byt pozamentalny, a więc obiektywny. Celem zaś odkrywanie prawdy. Dlatego szkoła ta nazywana jest również filozofią klasyczną (realistyczną) lub też filozofią przedmiotu.

Powstanie tej szkoły zostało zainspirowane wieloma czynnikami. Najważniejszym z nich była pilna potrzeba powrotu do autentycznej, opartej na egzystencjalnej koncepcji bytu w ujęciu Tomasza z Akwinu filozofii klasycznej, która w czasach nowożytnych została zdeformowana przez oderwanie rozważań filozoficznych od realnie istniejącego świata bytów. Nowożytną filozofię, która na dobre zaczęła się od Kartezjusza, i współczesną nowojorski historyk filozofii Peter Redpath scharakteryzował za pomocą jednego słowa: antyfilozofia. Nazywana jest również filozofią podmiotu, ponieważ przedmiotem swoich dociekań uczyniła nie rzeczy, ale nasze pojęcia, naszą myśl o rzeczach. Tymczasem myśl ludzka nie rodzi rzeczy, gdyż jest tylko znakiem rzeczywistości, a z analizy ujęć poznawczych rzeczy nie można przejść do istnienia realnego świata. Takie próby przejścia z płaszczyzny ideowej na płaszczyznę realnych bytów odrzucił już Tomasz z Akwinu. Lubelska szkoła jest odpowiedzią na jałowe dociekania, oderwane od rzeczywistości, którymi są: esencjalizm suarezjański, kartezjanizm, kantyzm,

fenomenologia R. Ingardena, egzystencjalizm Sartre'a, pozytywizm redukujący filozofię do modelu matematyczno-przyrodniczego, filozofia języka (analityczna), dekonstrukcjonizm Derridy, procesualizm Whitehead'a (autokreacja).

Drugim, rozstrzygającym czynnikiem o powstaniu Lubelskiej Szkoły Filozofii było wprowadzenie metodami administracyjnymi na początku lat 50-tych na wszystkie wyższe uczelnie w Polsce filozofii marksistowsko-leninowskiej, a w roku 1961 również do szkół średnich w postaci odrębnego przedmiotu pod mylącą nazwą propedeutyka filozofii (czyt. marksizm).

Tak zideologizowana przez ówczesne władze komunistyczne Polski filozofia o charakterze antynarodowym zrodziła w środowisku naukowym KUL-u ideę obrony suwerenności polskiej kultury humanistycznej poprzez odkłamanie zafałszowanej wizji świata rzeczy i człowieka. Uznano, że cel ten można osiągnąć, odbudowując realistyczną filozofię klasyczną, ponieważ ta filozofia obrała za przedmiot swoich dociekań obiektywnie istniejącą rzeczywistość. Tak rozumiana filozofia, tj. weryfikowana w oparciu o realne stany bytowe, jest w stanie dotrzeć do ostatecznego źródła wszelkiej rzeczywistości, do którego żadna z nauk szczegółowych ani żaden z wyżej wymienionych nurtów filozoficznych nie może dotrzeć, ponieważ stosowane przez nie metody na to nie pozwalają. Filozofia klasyczna, opierając się na odkrytej prawdzie o świecie i człowieku, stanowi ostateczny fundament kultury humanistycznej.

Wskrzesicielami filozofii klasycznej w okresie powojennym w jej początkowej fazie kształtowania się byli: M. A. Krąpiec, S. Swieżawski, J. Kalinowski, K. Wojtyła (późniejszy papież), S. Kamiński, M. Kurdziałek i ich pierwsi uczniowie: M. Gogacz, A. Stępień, M. Jaworski (karci.), W. Stróżewski, B. Dembowski (bp), J. Zdybicka. W dalszych etapach rozwoju szkoły, gdy zaczął się proces usamodzielniania się badań poszczególnych zakładów, w prace włączyli się nowi uczniowie: B. Bejze (bp), S. Kowalczyk, T. Styczeń, S. Wielgus (bp), I. Zieliński, K. Wójcik, J. Herbut, A. Bronk, A. Szostek, S. Kiczuk. Z upływem lat doszło nowe pokolenie uczniów, m.in. A. Maryniarczyk, H. Kiereś, P. Jaroszyński, P. Moskal, W. Chudy, J. Sochoń, S. Judycki i wielu innych. Niektórzy uczniowie przeszli do innych ośrodków naukowych w kraju, a także za granicą.

Tom VI Powszechnej Encyklopedii Filozofii zawiera hasło o szczególnym ciężarze gatunkowym: **KRAPIEC** Mieczysław Albert. Zachęcam czytelników do jego uważnej lektury. Ponieważ między M. A. Krapcem a Lubelską Szkołą Filozofii można postawić matematyczny znak równości, nie ma potrzeby omawiania w tym miejscu tego hasła. Kiedy bowiem mowa jest o Lubelskiej Szkole Filozofii, myślimy o jej głównym twórcy, tj. M. A. Krapcu, i na odwrót. Nie możemy jednak nie zacytować końcowego fragmentu hasła o tym zasłużonym dla kultury humanistycznej myślicielu. Autor tego hasła W. Chudy tak pisze: „K. [Krapiec] przez ponad pół wieku konsekwentnej i wiernej realizmowi pracy filozoficznej stworzył koherentny system ogarniający wyjaśnianiem metafizycznym całą rzeczywistość dostępną poznaniu ludzkiemu. Filozofia Krapca jest – zarówno ze względu na swą wszechstronność, jak i doniosłość merytoryczną - największym dokonaniem w zakresie filozofii klasycznej w Polsce i świecie XX wieku. Wizja świata przez nią odślaniana ukazuje jasność i harmonię człowieka z otaczającą go rzeczywistością, otwierając równocześnie człowieka na związek z transcendentnym Absolutem”.

Uważnego przestudiowania wymaga również hasło kultura. Jeżeli najgłębszym fundamentem kultury jest filozofia, a człowiek według Tomasza z Akwinu żyje prawdziwie ludzkim życiem dzięki kulturze, to hasło to staje się jednym z najważniejszych haseł Powszechnej Encyklopedii Filozofii. W kontekście wielu różnych aspektów przedstawionych w tym hasle przez jego autorów na szczególną uwagę zasługuje nieuwzględnione tutaj stanowisko Jana Pawła II w sprawie wyjątkowej roli kultury w życiu każdego narodu. Zdaniem Papieża naród jest wspólnotą ludzi, których łączą różne spoiwa, ale nade wszystko kultura, bo naród żyje „z kultury” i „dla kultury”. Pełni więc ona ważną funkcję wychowawczą. Dzięki kulturze naród zachowuje własną tożsamość i podstawową wartość, jaką jest suwerenność, oraz utrzymuje wysoką pozycję wśród innych narodów. W przemówieniu wygłoszonym w 1980 roku w paryskiej siedzibie UNESCO Ojciec Święty powiedział: „Jestem synem Narodu, który przetrzymał najstraszliwsze doświadczenia dziejów, który wielokrotnie sąsiedzi skazywali na śmierć, a on pozostał przy życiu i pozostał sobą. Zachował własną tożsamość i zachował pośród rozbiorów i okupacji własną suwerenność jako Naród - nie w oparciu o jakiegokolwiek inne

środku fizycznej potęgi, ale tylko w oparciu o własną kulturę, która okazała się w tym wypadku potęgą większą od tamtych potęg”.

Omawiane dzieło jest wydarzeniem bez precedensu w polskiej kulturze, edycją unikalną. Przypomnijmy, że jest to pierwsza w dziejach naszego Państwa encyklopedia filozoficzna i jedna z niewielu istniejących na świecie. Swoim poziomem merytorycznym, naukowym i edytorskim dorównuje najlepszym tego typu encyklopediom. Pod pewnym względem nawet je przewyższa, stanowiąc paradygmat powszechnej encyklopedii filozoficznej. Jako powszechna nie ogranicza się do filozofii jednego kraju czy kontynentu. Jej hasła zawierają dorobek filozofii szeroko pojętego Wschodu i Zachodu. Poza filozofią krajów europejskich hasła obejmują myśl chińską, indyjską, hinduską, koreańską, japońską, wietnamską, islamską, judaistyczną, arabską, afrykańską (etnofilozofia), amerykańską.

Wyjątkowe znaczenie Encyklopedii wynika także i z tego faktu, że filozofia stanowi najgłębszy fundament każdej kultury, bo ogarniając całość bytu, w tym w szczególności sposób człowieka, dotyka samego jądra kultury. Encyklopedia, ukazując meandry filozofii, ujawnia zarazem przyczyny deformacji współczesnej kultury i jej upadku. Kultura każdego kraju opiera się na pewnych założeniach filozoficznych. We współczesnej kulturze wielu państw na różnych kontynentach można dostrzec takie założenia filozoficzne, które mają charakter błędów antropologicznych, a polegają one na mylnej wizji człowieka. Koncepcja człowieka stanowi najistotniejszy składnik każdej kultury, gdyż ta jest wytworem ludzkiego działania. Błędy bowiem w ludzkim poznaniu, czyli zafałszowana interpretacja rzeczywistości, jej ułomna diagnoza prowadzą do błędów w postępowaniu i tworzeniu, a te z kolei uderzają w samego człowieka. Główny błąd, który stał się bramą otwierającą drogę do wszystkich pozostałych błędów, jest negacja Boga. Ateizm stał się największym wrogiem człowieka. Historia udowodniła, że ateizm doprowadził do ubóstwienia człowieka, władzy, przyrody, do negacji narodu, patriotyzmu i rodziny. To z kolei zaowocowało krwawymi rewolucjami, wojnami o zasięgu światowym, obozami śmierci, nazizmem, faszyzmem, komunizmem i terrorem.

Najnowsza postać fałszywej wizji człowieka to koncepcje globalistyczne, które mają charakter antynarodowy i antypersonalistyczny: człowiek staje się towarem, który jest pozbawiony wymiaru osobowego, a

zatem i norm etycznych. Miejsce narodu zajmują zasoby ludzkie, które przesuwa z jednego miejsca na drugie jak meble. Najbardziej charakterystyczne aspekty globalizmu to: wzrost bezrobocia, pauperyzacja, przestępczość, narkotyki, budowa społeczeństwa oligarchicznego, eliminacja norm etycznych, akceptacja dewiacji seksualnych (parady równości), rozbijanie rodzin, ekspansja prymitywnej kultury masowej (w której nie ma żadnych świętości), obłądna gospodarka nakazowo-zakazowa (limity produkcyjne) i wiele innych przejawów patologii. To wszystko oferuje nam Unia Europejska, przynajmniej w jej obecnym kształcie.

Powszechna Encyklopedia Filozofii, będąc dziełem nie tylko stricte filozoficznym, ale również ogólnokulturowym, nie jest skierowana wyłącznie do filozofów, ale także do humanistów w szerokim znaczeniu, tj. do elit intelektualnych, politycznych, do dziennikarzy, redaktorów, pisarzy, wychowawców, nauczycieli, studentów, uczniów oraz tych wszystkich, którym na sercu leży zachowanie tożsamości narodowej, a tym samym pełnej suwerenności kraju, oraz rozwój duchowy w oparciu sprawdzone wartości moralne, jakich dostarcza człowiekowi filozofia klasyczna i społeczna nauka Kościoła.

W trosce o szersze grono użytkowników Encyklopedii wydawca podjął się bardzo cennej inicjatywy, aby dzieło to przetłumaczyć na język angielski, czyniąc je tym samym dostępnym dla czytelnika zagranicznego. W ten sposób Encyklopedia stanie się dziełem o zasięgu międzynarodowym i jednocześnie promującym polską kulturę za granicą, a w szczególności metodę uprawiania filozofii. Z fragmentami tłumaczenia można się zapoznać na stronach internetowych Polskiego Towarzystwa Tomasz z Akwinu.

Unikalnemu dziełu, którym jest Powszechna Encyklopedia Filozofii, patronuje jako Przewodniczący Komitetu Naukowego prof. dr hab. M. A. Krąpiec OP, powszechnie uważany za *princeps ac papa omnium metaphysicorum post Franciscum Suarezium*. Dzięki Jego wysiłkowi, mądrości i dalekowzroczności, a także zapałowi i poświęceniu całego zespołu redakcyjnego z redaktorem prof. dr hab. A. Maryniarczykiem SDB na czele, oraz dzięki zaangażowaniu ogromnej rzeszy autorów piszących hasła Katolicki Uniwersytet Lubelski może być dumny z wydawania monumentalnego dzieła, które bez wątplenia zasługuje na miano pomnika Tysiąclecia.

Powszechna Encyklopedia Filozofii jest dziełem dedykowanym Narodowi Polskiemu *in manus Suae Sanctitatis Ioannis Pauli II*, pierwszego papieża Polaka, nieustrzonego tropiciela i stróża prawdy o człowieku i świecie.